

VETERNIKOVA MINA PO SMRTI.

Spisal P. Bohinjec.

Mrtvaška knjiga
Kriške župnije 1719.

Rože so se majale, drevesa so se zibala, vrane so se drle, lisice so lajale, volk je tulil . . . Čez hrib in plan je vlekel oster veter, strupen in suh . . .

»Prvi maj,« pravi mrtvaška knjiga. Gaber in breza sta se objemala čez kolovoz, na kolovozu pa je ležalo mrtvo truplo mlade dekline. Smrtni udarec njenega fanta ji je strdil kri na sencih, in dvojno življenje je izpuhtelo ob robu Udnega boršta.

Žepičev pastir je pasel koze ob brežini. Ker se mu je šiba zlomila, gre poiskat druge v leščevje. Kar zapazi njegovo bistro oko nekaj belega skoz vejevje. Vsi strahovi mu šinejo skoz ude na beli dan in v eni sapi beži proti domu . . .

Stari Žepič iz Studeničnega je bil sam doma. Napil se je sladke bržanke s svojim vinskim bratcem Rožmanom z Veternega in je smrčal v listnici.

»No, fant, kaj pa vpiješ?« prebudi se nevoljen in dvigne glavo iz listja.

»Brž, brž, dešček! V borštu je nekaj.«

»I kaj pa je, Matevžek?«

»Nekaj belega sem videl v grmovju.«

»Je že kakšen bel golob letel skoz.«

»Divji golobi so sivi in ne letajo tako nizko.«

»Je pa bela vrana s tal zletela.«

»Bele vrane ne poznam. In če je bela tolika kakor črna, ni mogla biti vrana, ker sem videl veliko reč.«

»In kje je bila tista reč?«

»Na kolovozu pri tisti brezi, ki ima odrto kožo.«

»Potem si videl brezo, ki je bela.«

»O ne, dešček! Se je majala tista reč.«

»Breza se maje, ker je hudo vetrna.«

»Pa je bila pri tleh tista reč in oblečena kakor ženska.«

»Preklicani fante! Potlej si pa videl duhove vstajati!« vzklikne starec in se dvigne kvišku.

Stari Žepič je že stokrat pričakal kresni dan in zato ni mogel teči. Hodil pa je hitro, kakor njegov tovariš Rožman, ki je tudi ležal v listju in obhajal že devetdesetkrat svoj god.

»Srečen si, Matevžek!« pravi Žepič pastirju.

»Nedolžen je še,« dostavi Rožman.

Hitro so jo rezali čez polje. Fant je zvižgal nalahko, starca sta dihala močno in kašljala.

»Jaz grem za kozami,« pravi pastir in krene proti rebri. Ni ga bila volja slediti duhovom.

Starca sta stopala odslej počasi in pozorno zrla proti zarastlemu obrežju.

»Morda se bo dalo kaj izkopati, Janez!« izpregovori devetdesetletnik in privzdigne svoj širokokrajnik.

»Bog daj in fantova nedolžnost, ako le nimam petka za klobukom! Saj sva obadva suha kakor listje, žejna pa za štiri,« odvrne stoletnik in posladka z jezikom.

»Brez nič ne bo, pri mojem duhu! Otroci in norci govore resnico.«

»Ne kolni po naših vozarah. Saj že jaz okolnem, kar je treba. Zdi se mi pa, da nama ne bo dano. Midva sva vajena vinskih duhov, božjih pa ne.«

»Saj se je tudi Pavlu duh prikazal.«

»Pa hudi.«

»Našemu Zveličarju tudi.«

»Ali midva mu nisva kos — sva grešnika!«

»Saj je Matevžek blizu.«

Starca obstaneta pred grmovjem. Prekrižata se in kukata skoz veje. Kolovoz je bil pred nosom, odrta breza pred očmi, skoz vejevje se je svetilo belo krilo.

Žepič stopi na prste, se nagne naprej, pa vzklikne: »Jože, za pet Kriščevih ran, Veternikova Mina je! Mrtva je, na glavi ima rano.«

Rožman se stegne istotako, se prestopi, pa deje: »Fant je prav videl — Mininega duha je videl. Oh, dva človeka — pa tako slovo! Bore otrok brez krsta!«

»Kar je iskala, to je našla. Očitna grešnica — očitna kazen!«

»Kaj hočeva? Najbolje bo, da jo kar tukaj zakopljeva na njeno mrtvico. Na blagoslovljeno pokopališče je ne bomo dali. Bi se še drugim mrličem zamerili, da nas začno preganjati.«

»Pustiva jo in pojdiva povedat našemu župniku, kaj se je zgodilo.«

»Jaz že ne grem. Saj veš, oštel naju bo in sumničil.«

Ali župnik Miha Prešeren je že preganjal duhove z Veternega.

* * *

Veternica ni spala vso noč. Komaj je zatisnila oči, že so se gnetle čudne prikazni krog njenega posteljnjaka. Dva duhova sta se motala skoz napol odprte vetrnice pri oknu in se bližala njenemu vzglavju. Oba duhova sta se spojila v enega, kolikorkrat je Veternica hotela nagovoriti duhova.

»Mina, ali si ti?« je vprašala.

»Oba sva,« odgovarja duh.

»Kdo si ti?« ponavlja žena.

»Oba sva, mati!« duh ponavlja.

»Ako si božji duh, odgovori!« zakliče mati in se vzbudi.

»Tone, prikazen sem imela, čudno prikazen! Dve sta bili in je bila ena.«

»Ne premišluj tega, žena! Sanje so sanje,« odvrne Veternik, se obrne v steno in spi dalje.

»Mina, ali si ti?« povpraša tudi on prikazen. In se vzbudi, dobivši odgovor: »Oba sva!«

»Urša, imaš prav. Tudi jaz sem videl Mino. To ne bo brez nič.«

Molk nastane v spalnici, le tiho sopenje se čuje, zunaj pa je potegnil močen veter, da so vetrnice zašklepetale in je burja zapiskala okrog voglov.

»Jaz ne morem spati,« izpregovori Veternica in vstaja. »Poglej dve glavi za vetrnicami!«

»Ena je Minina, mati! Nekaj se je moralo prigoditi, moliva!« zine gospodar.

»Ne morem več prestajati. Huda slutnja se me poprijema.«

»Pojdi v Križe in povprašaj župnika, kaj to pomeni?«

In Veternica se je odpravila navsezgodaj k fari. Veter ji je vetril svilene trakove na zlati avbi in sušil jutranjo roso na žametasti driči. Veter se ji je zaganjal v vezeni moderc, je tulil kakor volk in piskal kakor piščalka. Nad Križe pa je legala tanka meglica, tako tanka, da je sedla v vsako špranjo, da je zakrila tudi dno srca.

»Gospod župnik, ne zamerite! Sanje so sanje, duhovi so duhovi, resnica pa je resnica,« pozdravi Veternica duhovnega pastirja in mu razodene ponočne prikazni.

»Čudne sanje, če so sanje? Duhovi imajo veliko oblast in ženska slutnja je tanka meglica, ki jo je treba samo pretrgati. Poštena žena ste in Vam verjamem. Vrnite se domov in mi jutri zjutraj spet sporočite, ako se bo pri katerem ponovila. Ponovite vprašanja in pristavite, kaj želi duh?«

Veternica se zahvali in odide. Noge se ji tresejo, lica ji žare, srce pa ji trga neodoljiva slutnja:

»Moja Mina — umrla?«

Bilo je vetrno. Cvetje je plesalo v zraku, zeleni listi so se majali in velih ni bilo, da bi padali na tla. Veli listi so šumeli v Žepičevi listnici, kjer sta ležala vinjena starca.

* * *

Starca sta se vrnili iz Udnega boršta in dre-mala v listnici, čakajoč, kako se izve pretresljiva novica po fari. Nista razglasila, kaj sta videla, razglasil pa je smrtni slučaj pastir, ki je ta dan zgodaj prignal s paše.

»Ne pasejo se danes in se ne,« pripoveduje pastir gospodarju in zaganja čredo v kozjak.

»Zakaj ne?« popraša pastirja mladi Žepič, ki je bil tudi že sedemdesetleten možakar.

»Nekaj belega leži pri tisti odrti brezi na kolovozu in frfra med vejami.«

»Ali si pogledal tisto belo od blizu?«

»Se nisem upal. Sem se bal, da me tatrman ne pogoltne. Je blizu tam. In iz tatrmana se ne pride več domov. Tam doli pod zemljo, pod Udnim borštom, so čudne reči: celi gradovi so iz kamna, zvoniki iz kapnikov, marmornati možje in biser-nate ženske. Sam divji mož gospoduje tam. Zadržnikov se je spustil nekoč skoz Dupeljnik v ta podzemeljski grad, pa ga ni bilo nikoli več nazaj.«

»Ali nisi še nikomur povedal tega?«

»Aha, dešček so bili tam in so rekli, da je tisto bela vrana.«

»Videl sem jo, videl,« se oglasi starec iz list-nice, »pa ne bele vrane, ampak belo žensko.«

»Belo žensko? Torej duh?« popraša gospodar zategnjeno.

Stari Žepič maje z glavo in nadaljuje:

»Veternikova Mina leži tam, pa mrtva in krvav kol poleg nje.«

»Bog se usmilil njene duše! Kdo neki ji je ugrabil življenje?«

»Kdo ve, Bog ve, i se bo že izvedelo. Saj je priča zraven, ihi, priča,« se oglasi Rožman.

»Priča? Katera?« hitro vpraša hišni gospodar.

»Ihi, priča pa taka, da se ne da izbrisati. Mina jo je nosila s sabo,« pojasnjuje starec z Ve-ternega.

»Kaj hoče taka priča, ki ni krščeno,« odvrne stari Žepič. »Nadlegovala nas bo po smrti, da bo joj! Pod okna bo hodila jokati ponoči in bo budila otroke in strašila ženske.«

»Trebabo najprej župniku povedati. Matevžek, pojdi v župnišče in povej, da Veternikova Mina mrtva leži v Udne borštu!« veli mladi Žepič.

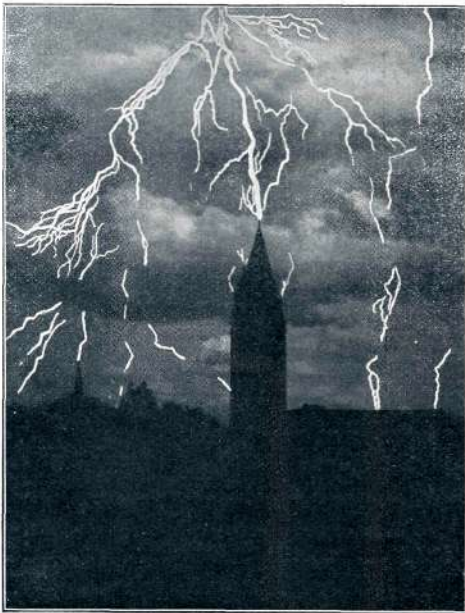
»Tako grem, oče! Samo da oblečem nedeljsko kamižolo,« odgovori fant in odide.

»Cvetje, češnjevo cvetje pada na Veternikovo Mino, midva pa leživa v češnjevem listju, ki je suho, da se kar mane,« modruje stari Žepič svojemu sotovarišu. »Mina je bila še mlada; mogoče je le, da je bila v milosti božji, saj je kobiljekar šele pred kratkim izpel svojo pesem: Siv — kobil — ali si že bil?«

»Na Šmarni gori drete vil, prijatelj! Kaj pa če je drete vila?« odvrne Rožman.

»Na blagoslovljeno pokopališče je župnik že ne bo pokopal. Mi ne pustimo!« pristavi mladi Žepič.

»Hentano bo še trda predla Veternikovim,« dodane Rožman, ki je kot сосед skoro privoščil Veternikovi hiši to sramoto.

FOTOGRAFIJA STRELE.
(Phot. Leipziger Preßbureau.)

»Naša Mina pa naša Mina, to je bilo zmerom pri Veternici,« pripoveduje stari Žepič.

»Zdaj pa ima Mino. No, naš župan bo že rešil čast našim mrličem,« sklene hišni gospodar in odide v vežo.

Starca pa sta šumeča v velem listju in čakala belega dne.

Kriški župnik hitro stopica po sobi in se zgraža nad žalostno smrtjo svoje faranke. Premišljal je, kako bi vpisal v mrtvaško knjigo ta smrtni slučaj, ta grozni čin posurovelega človeka. A nedostajalo mu je natančnih podatkov. Hotel je ovekovečiti črni madež v mrtvaški knjigi in »vzrok smrti« podkrepiti z imenom zapeljivca

in ubojice. Zato sede k pisalniku in napiše pismo do svojega soseda, župnika v Naklem, sporočujoč mu žalostno smrt in povprašujoč ga za pisanje in razmere njegovega farana, Kuharjevega hlapca iz Zadrage. Obenem napiše pismo do škofa z vprašanjem, ali naj pokoplje mrtvo truplo umorjenega dekleta na blagoslovljeno pokopališče.

Pred župniščem pa se je v tem nabrala velika množica ljudi. Glasno so govorili, se prerekali in grozili. Župnik odpre na tihem okno in posluša...

»Kajneda, občani, mi ne dovolimo, da se ta deklina pokoplje na našem pokopališču!« zakliče mogočno vaški župan Benko.

»Tako se govori,« odgovori mlad mož v gruči. »Naši pošteni rajniki bi se v grobu obrnili, da položimo mednje tako nečedno truplo.«

»V Naklo naj jo neso, saj je tam doslej služila,« vtakne se vmes stari Rožman.

»Tam na gmajni naj jo pokopljejo in ž njo vred njenega zapeljivca!« se oglasi mati županja.

»Konjederec naj pride ponjo,« zakliče mlad mož izmed množice. »Naš oče in Rožman bi bila gotovo pripravljena za majoliko vina župniku napraviti to uslugo.«

»Fant, molči!« zadere se stoletni Žepič tam od zadaj. »Človek vendar ni žival.«

Ali sedemdesetletni Žepič se nevoljno obrne proti očetu in pravi:

»Oče, pijanci in nečistniki gredo vsi v en meh.«

V tem odpre župnik okno do kraja in zakliče:

»Kaj bi radi, moji farani?«

»Gospod oče, vsi smo zato, da Veternikovi ne izkopljejo groba na farnem pokopališču — v večern spomin in opomin vsem mladim ljudem, ki ne spoštujejo četrte božje zapovedi,« se oglasi župan Benko.

»Res je, gospod oče, mi ne bomo kopali jame zanj. Zaneseta naj jo dva moža na nakelska tla,« pritrjuje mladi Žepič.

»Res, res, res!« se dvigajo glasovi gruče.

»Prav je, možje in žene,« zastavi spet župnik besedo, »da se obračate z gnusom od tega groznega čina, vi pa, mladeniči in dekleta, imate pred sabo pretresljiv zgled, kam privede nepremišljena, pohotna ljubezen? Ali vendar ne morem že zdaj povedati, kam naj zagrebemo ranjo nesrečnico. Najprvo moram izvedeti, ali je opravila velikonočno spoved, in drugič moram počakati, kaj ukrene škof: ali se pokoplje na blagoslovljeno pokopališče, ali ne?«

»Ne, ne, nikakor ne!« so se čuli glasovi odhajajočih in mrmrajočih faranov. Vsi so gledali

srpo na mrtvo truplo, ki je ležalo na travniku pred vasjo, nekaj vej je bilo nametanih nanjo in Žepičev pastir je celo kamen zatočil na mrtvo truplo Veternikove Mine . . .

Veter je pihal močno, mrzel sever je podil zarana Veternico v dolino. Noč je bila taka, kakor prejšnjega dne.

Duhova sta kukala skoz vetrnice, sta se približala vznožju posteljnjaka, sta se spojila in odgovarjala.

»Obadva ne najdeva pokoja,« ponavlja Veter-nica besede ponočnega duha in skrb ji stiska srce. V župnišče gre, odtod pa Zadražo. Njena lica so se postarala, njene roke se tresejo, njeno drobovje pa gnete neodoljiva slutnja. Stiska pesti, stiska ustnice, maje z glavo, grbanči čelo, dviga prsi, bije s petami ob tla, da se skale potresajo ob potu, da se veje vznemirjajo nad potjo, da se rože osipajo na potu.

Ali slutnja se ne poleže, vihar ne poneha v srcu, sever brije svojo pot dalje in odnaša cvetje z dreves in pobira prah na cesti . . .

Že drugi dan hodi smrt po fari, pa ne gori luč ob mrliču, molče zvonovi v zvoniku, kletev nadomešča molitve . . .

Na travniku leži mrlič, nalomljene veje ga kri-jejo, kamen leži poleg njega . . .

Luč spomladanskega solnca obseva blede obliče njegovo, kraj njega pa rasejo marjetice in trobentice, podleski in kukavice. Kos se oglašča v bližnjem grmu in črni murni cvrče iz zemlje . . .

»Obadva ne najdeva pokoja,« ponavlja Veter-nica in krene čez travnik . . .

Groza se je poloti, sklone se na tla . . . »Mina, moja Mina!« zakliče in glas umrje nad mrtvim truplom . . .

Drugi dan je kriški cerkvenik prinesel dve pismi. Pismo iz Naklega je povedalo, da je Veter-nikova Mina zadostila velikonočni dolžnosti, pismo iz škofije pa je vsled prvega pisma ukrenilo, da se nesrečna rajnica pokoplje v blagoslovljeno zemljo, pa natihem in brez zvonjenja.

Obadva duhova na Veternem sta našla pokoj.

RAZVOJ NOVEJŠE SLOVENSKE PISAVE PA LEVČEV PRAVOPIS.

Spisal dr. A. Breznik.

(Dalje.)

V tej dobi se je začela tudi reforma v pisavi pridevnikov na -nji in -en. Nasvetovane nove oblike, ki so se naslanjale deloma na staroslovenščino ali etimologijo, deloma na načelo doslednosti, v mnogo primerih niso obveljale, in vsled tega reforma tukaj ni uspela.

Obe končnici sta se med seboj v pisavi precej pomešali. Poleg tega ni bilo doslednosti med prvotnimi besedami in njihovimi izvedenkami. Vsled zmedenosti, ki je vladala v pisavi teh pridevnikov, se je bilo težavno odločiti, kam naj se reforma nasloni: ali naj se vzame za podlago etimologija oziroma staroslovenščina ali pa naj se upoštevajo načela, ki jih je že praksa sprejela, in naj se le-ta dosledno izvajajo? Čigale, B. Raič, Jenko, Valjavec, Cegnar in Janežič ter njegovi Glasnikovi sotrudniki so bili v prvi vrsti za etimologijo, v kolikor se dá izvesti. Levstik in par njegovih somišljenikov pa so se očevidno naslonili na pravopisno rabo in skušali to dosledneje izvajati.

Levstik je po analogiji tistih primerov, ki so se pisali tedaj s končnico -nji (n. pr. gospodnji,

slednji, srednji, spomladnji, prihodnji itd.¹) pisal tudi druge pridevnike.² Njegova pisava vendar ni našla mnogo posnemalcev, dasi se je je sam trdo-vratno držal. Popolnoma se ga ni nihče oklenil,

¹ Pridevniki kakor: gospodnji — se tako pravilno pišejo, ker so izvedeni iz samostalnikov, ki pomenjajo žive stvari; srednji, slednji itd. se piše že v strsl. — druge oblike so nastale po analogiji.

² Pesmi, 1854: pomladnji (21, 51, 66) pomladanji (3, 8) povodnja (18, 19) vodnja deklica (20) sodnjega dneva (85) sosednji (29). Nov. 1858. 212: svoje prihodnjike (= potomce). Naprej, 1863: pravosodnje ministerstvo (2, 10, itd.) mašnje bukve (117) sodnjih uradov (140) v sodnjej sobi (207) zapadnji, izhodnji (252) v Udnjem gozdu (157) sosednji (7, 10, 19, itd.). Nov. 1863: v sodnjo preiskavo (409, toda: osreden zavod, 409). Nov. 1864: sodenj zbor (76, 83) sodnji stol (76), sodnji dan (83, 103) tožnja klop (76) zatožnja klop (92) v Udnjem gozdu (63), Valenštajnov ostrog, 1864: stražnji glavlar (15, 16, 20) sodnjo pravico (54) itd. Prešernove pesmi, 1866: pomladanjski (16) sodnji stol (48) itd. Mladika, 1868: sosednji (139) v sodnjih rečeh (143) itd. Zvon 1870 (od meseca svečana dalje ga je pravopisno vodil Levstik!) pomladnja (89) pomladanjski (91) sosednje (131) sodnjega dne (316, 346, 382) sodbenj sluga (334) po vshodnjih, zapadnjih (368) itd. Zvon 1876: sadnje drevje (4, 18) rešnji obraz (11) itd. —